

TRAKT JEŻA z MIASTA TKACZY ZGIERZA

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Zgierz
moim miastem

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013. Fundusze Europejskie dla rozwoju regionu łódzkiego.

Wydawca:

Gmina Miasto Zgierz
plac Jana Pawła II 16
95-100 Zgierz

Opracowanie naukowe:

Fundacja Ochrony Mebli Zabytkowych
oraz Dziedzictwa Kultury w Polsce D.O.M.
oraz Muzeum Miasta Zgierza

Zdjęcia:

Ze zbiorów Muzeum Miasta Zgierza

Wizualizacja Jatek na Nowym Mieście opracowana przez Fundację
Ochrony Mebli Zabytkowych oraz Dziedzictwa Kultury w Polsce D.O.M.

Korekta tekstu:

Fundacja Ochrony Mebli Zabytkowych oraz Dziedzictwa Kultury w Polsce D.O.M.
Muzeum Miasta Zgierza

Opracowanie graficzne i druk:

WOLF Sp. z o.o.

www.wolf-polska.com

TRAKT JEŻA

Z MIASTA TKACZY ZGIERZA

Tekst opracowany przez Muzeum Miasta Zgierza
oraz Fundację Ochrony Mebli Zabytkowych oraz Dziedzictwa Kultury w Polsce D.O.M.
Zdjęcia ze zbiorów Muzeum Miasta Zgierza

SZANOWNI PAŃSTWO,

cieszę się, że mogę Państwa zaprosić do niezwykłego miejsca, do jednego z najstarszych miast województwa łódzkiego. W latach dwudziestych XIX w. Zgierz był miastem królewskim Korony Królestwa Polskiego i stał się stolicą sukiennictwa. Architektura miasta, wyposażenie wnętrz oraz kultura życia codziennego zgierskich osadników sprawiły, że Zgierz stał się idealnym miastem epoki biedermeier. Już wtedy miasto było obiektem dumy władz i mieszkańców, podziwiali je odwiedzający goście. Zgierski zespół urbanistyczny z pierwszej połowy XIX w. zachował najwięcej oryginalnego piękna tkackiego miasta z tego okresu. Do dziś zachowało się w mieście kilkadziesiąt prostych, funkcjonalnych budynków o uproszczonej klasycystycznej dekoracji tworzących zwarte zespoły.

Atrakcją Zgierza jest zrewitalizowana osada tkacka. Ta racjonalnie zaprojektowana dzielnica była wzorem planowania urbanistycznego dla pozostałych miast i osad fabrycznych okręgu łódzkiego XIX w. i stanowi obecnie obszar tożsamości miasta, któremu osadnictwo wytyczyło nowy kierunek rozwoju. Park kulturowy Miasto Tkaczy obejmuje obszar najciekawszy dla dziewiętnastowiecznych dziejów miasta. Jedną z najważniejszych wartości tego obszaru jest jego autentyczność. Trwająca rewitalizacja domów sukieniczych i badania jej towarzyszące utrwalają świadomość jak wielką wartość ma zgierska architektura epoki biedermeier dla europejskiego dziedzictwa kulturowego.

W Muzeum Miasta Zgierza, Parku Kulturowym Miasto Tkaczy oraz w Centrum Konserwacji Drewna gromadzone są sprzęty charakterystyczne dla epoki, pozwalające poczuć klimat czasu i miejsca. W Zgierzu, jak chyba w żadnym innym europejskim mieście wyczuwalny jest łagodny duch epoki biedermeier. Mieszkańcy Zgierza z dumą mogą mówić o swoim mieście, że jest perełką regionu.-

Iwona Wieczorek

Iwona Wieczorek
Prezydent
Miasta Zgierza

Witold Stępień

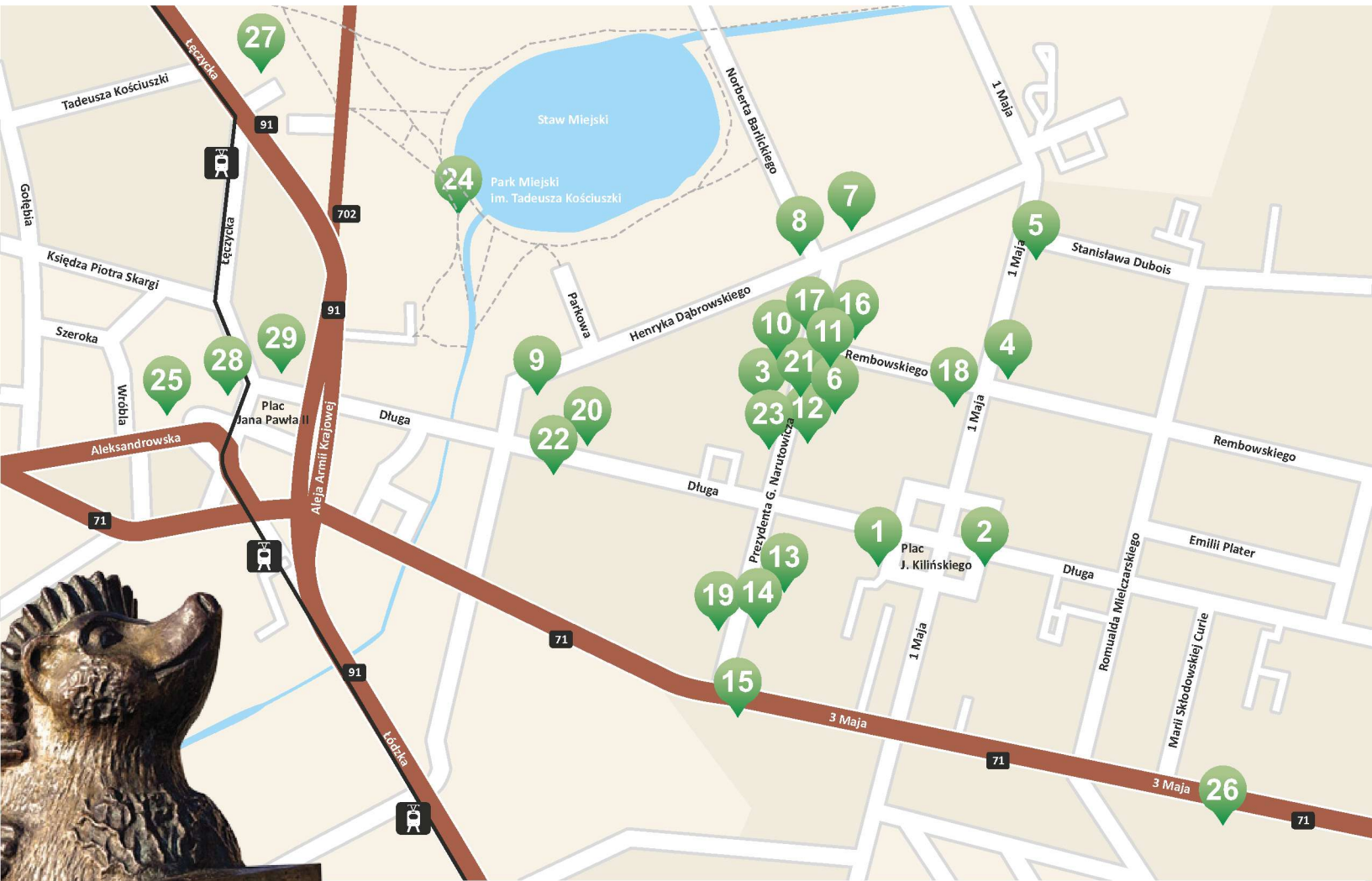
Witold Stępień

Marszałek
Województwa
Łódzkiego

SZANOWNI PAŃSTWO,

trzymacie w rękach przewodnik przedstawiający historyczne miejsca i budynki, które na trwałe wpisały się w historię Zgierza - miasta, którego piękno zaczynamy odkrywać dzięki kolejnym inwestycjom, również unijnym. Perła tego grodu, czyli Miasta Tkaczy, wielu stworzyło oczy na to, jak wiele można wydobyć z tak niepozornego miejsca. Sami zgierzanie ze zdumieniem przecierali oczy, kiedy ujrzeli, jak wielki skarb mieli na wyciągnięcie ręki. Miasto jest odwiedzane przez mieszkańców regionu, zwłaszcza przez łódzian. Każda inwestycja pociąga za sobą kolejne, kiedy widać, jak wiele można uzyskać dla miasta i jego mieszkańców. Kiedy poprawia się ich komfort życia i mogą być dumni ze swojego miejsca zamieszkania. Dzięki pieniądзом włożonym w poprawę wizerunku Zgierza zmieniło się jego postrzeganie na zewnątrz i wśród samych mieszkańców. Już nie kojarzy się on z sypialnią Łodzi, ale żyje własnym życiem. Zgierz przypomina, że ma swoją wspaniałą historię, że jest miastem z duszą, odnawia swoje zabytki i zaczyna przyciągać turystów. Bardzo się cieszę, że władze miasta odważnie sięgały po fundusze unijne w poprzedniej perspektywie finansowania, jestem przekonany, że w kolejnej będą równie skuteczne w celu kontynuowania dobrej praktyki.

SPIS TREŚCI

1. Kamienica Jana Samuela Zacherta Plac J. Kilińskiego 1	4
2. Dom Augusta Schwartzschultz, Centrum Kultury Dziecka ul. Ks. Sz. Rembowskiego 17.....	6
3. Dom Gottlieba Hentschel ul. G. Narutowicza 8a	8
4. Budynek dawnej rekwizytorni ochotniczej straży ogniowej skrzyżowanie ul. 1 Maja i ul. ks. Szczepana Rembowskiego	10
5. Fabryka Wilhelma Fryderyka Zacherta skrzyżowanie ul. 1. Maja i ul. S. Dubois	12
6. Dom Marcina Wiese ul. G. Narutowicza 9	14
7. Kamienica J. Hoffmana ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 25	16
8. Dawny dom Carla Müllera ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 21	18
9. Dom tkacza ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 4	20
10. Dom rękodzielniczy - Centrum Konserwacji Drewna ul. G. Narutowicza 6	22
11. Dom tkacza ul. G. Narutowicza 7	24
12. Dom Mateusza Krajcewicza ul. G. Narutowicza 14	25
13. Dom Jana Grams ul. G. Narutowicza 27.....	26
14. Dom tkacza ul. G. Narutowicza 29	28
15. Dawna szkoła elementarna ul. 3 Maja 20	30
16. Dom rękodzielniczy - Dom turysty ul. G. Narutowicza 5	32
17. Dom rękodzielniczy- siedziba Wydziału Pozyskiwania i Zarządzania Środkami Pomocowymi, Hostel ul. Ks. Sz. Rembowskiego 1	33
18. Jatki piekarniczo-rzeźnicze na Nowym Mieście skrzyżowanie ul. 1 Maja i ul. Ks. Sz. Rembowskiego	34
19. Dom Jana Hanke ul. G. Narutowicza 28.....	35
20. Instytut Wyższy Męski Jana Biskupskiego ul. Długa 19	36
21. Dom Hieronima Vogta ul. G. Narutowicza 11.....	37
22. Dom Jakuba Zache ul. gen. J. H. Dąbrowskiego 23	39
23. Dom Józefa Perschela ul. G. Narutowicza 15.....	40
24. Park Miejski ul. Piątkowska	41
25. Kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej Plac Jana Pawła II 11-13	42
26. Kolegium Nauczycielskie ul. 3 Maja 46	43
27. Łaźnia Miejska ul. Łęczycka 24	46
28. Urząd Miasta Plac Jana Pawła II 16	47
29. Dom Prezydenta Samuela Grzegorzewskiego Plac Jana Pawła II 8	48

TABLE OF CONTENTS

1. Jan Samuel Zachert`s Tenement 1, J. Kilinski Square	4
2. The Centre of Culture for Children 17, Rembowski Street	6
3. Gottlieb Hentschel`s house 8a, Narutowicz Street.....	8
4. The building of former warehouse of Voluntary Fire Brigade crossroads of 1 May Street and pr. Stefan Rembowski Street	10
5. Wilhelm Fryderyk Zachert`s factory crossroads of 1 May Street and S. Dubois	12
6. Marcin Wiese`s house 9, Narutowicz Street.....	14
7. J. Hoffman`s Tenement 25, gen. J.H. Dabrowski Street.....	16
8. Carl Müller`s old house 21 gen. Dabrowski Street	18
9. The Weaver House 4, gen. J.H.Dabrowski Street	20
10. The Draper`s House – Wood Maintenance Centre 6, Narutowicz Street	22
11. The Draper`s Housea 7, Narutowicz Street	24
12. Mateusz Krajcewicz`s House 14, G. Narutowicz Street	25
13. Jan Gram`s house 27, Narutowicz Street.....	26
14. The Weaver`s House 29, Narutowicz Street	28
15. Old Elementary School 20, May Street	30
16. The Weaver`s - The Tourist House 5, Narutowicz Street.....	32
17. The Weaver`s House - premises of The Department of Obtaining and Managing of Useful Resources, a Hostel 1, p. Sz. Rembowski Street	33
18. Butcher`s and Baker`s shops in New Town crossroads of 1 May and p. Sz. Rembowski Street	34
19. Jan Hanke`s house 28, Narutowicz Street.....	35
20. Jan Biskup Institute for Men 19, Długa Street	36
21. Hieronim Vogt`s house 11, Narutowicz Street.....	37
22. Jakub Zache`s house 23, gen. J.H.Dabrowski Street	39
23. Joseph Perschel`s house 15, Narutowicz Street.....	40
24. Town Park Piatkowska Street	41
25. Snt. Katarzyna Aleksandryjska Church 11-13, Jan Pawel II Square	42
26. Teachers` College 46, 3 May Street	43
27. Town Baths 24, Leczycka Street	46
28. Town Hall 16, Jan Pawel II Square	47
29. The Mayor, Samuel Grzegorzewski`s House 18, Jan Pawel II Square	48

1

KAMIENICA JANA SAMUELA ZACHERTA

Nowy Rynek

Zgierz

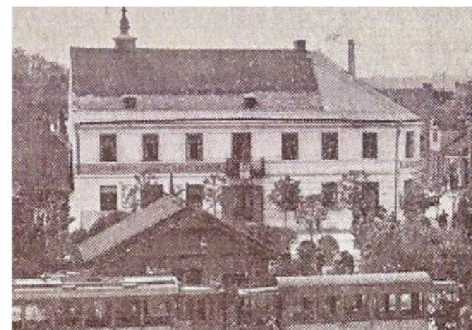
🇵🇱 Kamienicę zbudowano według projektu zatwierdzonego w 1827 roku dla Jana Samuela Zacherta, założyciela i starszego cechu sukienników w Zgierzu. Budynek od strony ulicy Długiej połączony jest z oficyną, która została zbudowana jako pierwsza. Dachy pierwotnie pokryte były dachówką karpiówką. Wewnątrz budynku zachowały się oryginalne schody.

Jan Samuel Zachert przybył do Zgierza wraz z ojcem Samuelem i pozostałą rodziną jeszcze przed podpisaniem umowy zgierskiej, w której przygotowywaniu miał swój udział. Jako starszy cechu sukienników pełnił ważną rolę w organizowaniu osady fabrycznej w Zgierzu. Po powstaniu listopadowym, przeniósł się do zakupionego wcześniej majątku Nakielnica, gdzie wybudował istniejący do dzisiaj dwór. Nadal jednak pozostał właścicielem nieruchomości w Zgierzu.

🇬🇧 JAN SAMUEL ZACHERT'S TENEMENT - 1, J. KILINSKI SQUARE

The tenement was built according to the project accepted in 1827 for Jan Samuel Zachert, the founder and superior of drapers guild in Zgierz. The building on Długa Street side is connected with the annex, which was built as the first. The roofs were initially tiled. Inside the building the original stairs are preserved.

Jan Samuel Zachert arrived in Zgierz together with his father, Samuel and the rest of the family before signing Zgierz contract, which preparation he also took part in. As the superior of drapers guild he played an important role in organizing a factory sediment in Zgierz. After the November Uprising he moved to a previously bought Nakielnica property, where he later built still existing courtyard. However, he still became the owner of the property in Zgierz.

Pocztówka z ok 1900 r.
Ze zbiorów Muzeum Miasta Zgierza

2

DOM AUGUSTA SCHWARTZSCHULTZ CENTRUM KULTURY DZIECKA

■ Pierwotny dom przy dawnej ulicy Średniej 226 został zbudowany około 1827 roku dla fabrykanta sukna Augusta Schwartzschultza. Przybył on do Zgierz w pierwszych miesiącach 1826 roku z pruskiego miasta Brätz (dzisiaj Brójce). Oprócz domu drewnianego frontowego na placu znajdował się magazyn oraz stajnia, za budynkami rozciągał się ogród owocowy. Jednocześnie na sąsiedniej działce pod numerem 225 protokół deklaracyjny na budowę domu dwufamilijnego, drewnianego, złożył brat Augusta Schwartzschultza Ludwik.

W 2006 roku ze względu na bardzo zły stan techniczny budynek został rozebrany. Odbudowano go w latach 2007-2008 z przeznaczeniem na Centrum Kultury Dziecka.

🇬🇧 THE CENTRE OF CULTURE FOR CHILDREN - 8, J. KILINSKI SQUARE

The first house at former 226, Srednia street was built in 1827 for a cloth manufacturer August Schwartzschultz, who arrived in Zgierz at the beginning of 1826 from Prussian town of Bratz (now Brójce). Apart from the front wooden house there was a storehouse and a stable on the plot, as well as a fruit garden behind them. Simultaneously, August Schwartzschultz's brother Ludwik declared construction of the wooden semi-detached house on the neighbouring 225 plot. In 2006 due to its poor technical condition the house was dismantled. It was rebuilt in 2007 – 2008 as the Centre of Culture for Children.

W 1840 roku narożny dom rękodzielniczy przy Rynku Nowego Miasta i ulicy Długiej był własnością Gotliba Daliha. Przed I wojną światową oraz w okresie międzywojennym mieściła się tu tkalnia Sirkisa i Eigera, braci Eiger lub Karola Eigera. Następny obiekt mieszczący obecnie ZUS, był domem mieszkalnym Eigerów. W latach 1905, 1910 i 1911 budynki zostały przebudowane. Projektantem był inż. Stefan Lemmené. Po drugiej wojnie światowej budynki przejął Skarb Państwa.

🇬🇧 GOTTLIEB HENTSCHEL'S HOUSE – 8A, NARUTOWICH STREET.

In 1840 Gotlib Daliha owned a corner handicraft house at New Town Market and Długa street. Before World War I and during the interwar period the building housed a weave factory owned by Sirkis and Eiger, brothers Eiger or Karol Eiger. The next object, Social Security head office now, was the Eigers' dwelling house. In 1905, 1910 and 1911 the houses were totally rebuilt. The designer was an engineer Stefan Lemmene. After the war the houses were taken up by State Treasure Department.

4

BUDYNEK DAWNEJ REKWIZYTORNI OCHOTNICZEJ STRAŻY OGNIOWEJ

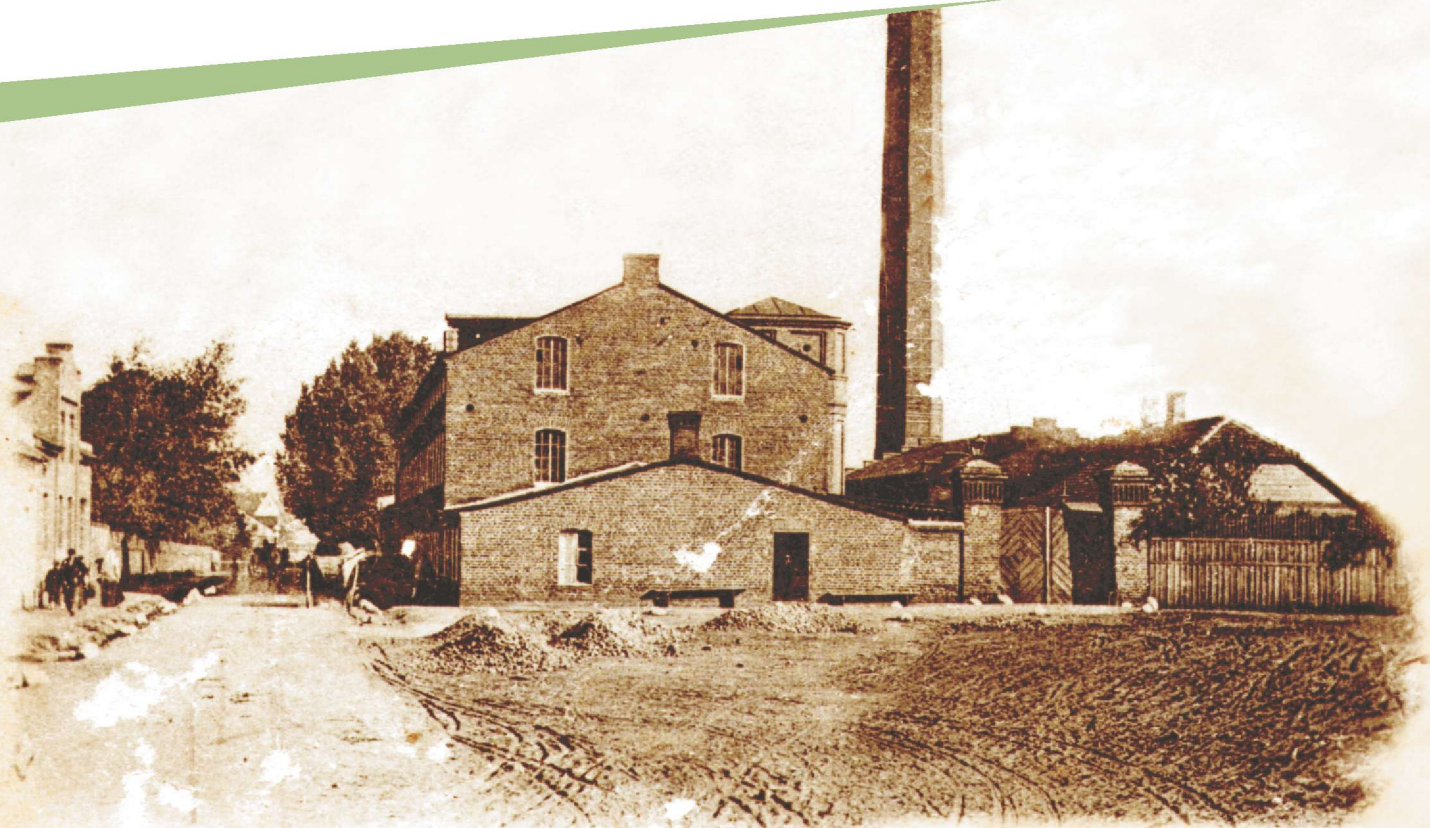
Zgierska Ochotnicza Straż Ogniowa została założona 16 listopada 1874 r., z inicjatywy fabrykanta Karola Adolfa Meyerhoffa, który sprawował funkcję pierwszego komendanta. Budynek rekwizytorni straży ogniowej został wybudowany w 1897 roku. W roku 1914 zainstalowano na wieży remizy elektryczną syrenę pożarniczą, wybudowano również drewnianą wieżę służącą strażakom do ćwiczeń. W roku 1951 powstała Zawodowa Straż Pożarna, która przejęła od Straży Ochotniczej budynek i część sprzętu. Sytuacja ta utrzymywała się do roku 1970, kiedy Straż Zawodowa została przeniesiona do nowo wybudowanej strażnicy przy ulicy Łąkowej, a ochotnicy wrócili do swojej siedziby. Ochotnicza Straż Pożarna w Zgierzu w swojej długiej historii, wniosła wielki wkład w bezpieczeństwo i kulturę miasta.

🇬🇧 FORMER WAREHOUSE BUILDING OF VOLUNTARY FIRE BRIGADE – CROSSROADS OF 1 MAY STREET AND PR. S. REMBOWSKI STEET

Voluntary Fire Brigade in Zgierz was founded on 16 November, 1874. it's founder and the first Chief was the factory-owner Karol Adolf Meyerhoff. The building was constructed in 1897. In 1914 the first electrical fire siren was installed in the tower. There was also built a wooden tower, used by firefighters for practising. In 1951 Professional Fire Brigade came into being and they took over the House and some equipment. They functioned here till 1970 when they finally moved to a newly-constructed building in Lakowa Street and volunteers resumed their work in the old building. During it`s long history the Voluntary Fire Brigade contributed greatly to the town`s culture and security.

5

FABRYKA
WILHELMA FRYDERYKA ZACHERTA

Fab. Zacherta

■ Zespół budynków fabrycznych wybudowany w roku 1826 roku dla Wilhelma Fryderyka Zacherta – jednego z największych producentów branży włókienniczej w Królestwie Polskim. Zachert był prekursorem wprowadzenia nowinek technicznych w Zgierzu. W 1837 roku W. F. Zachert zainstalował pierwszą maszynę parową do napędu maszyn włókienniczych oraz pierwszy wodociąg.

W 1834 roku Wilhelm Fryderyk Zachert uruchomił produkcję włókienniczą w Supraślu, znajdującym się wówczas w granicach Cesarstwa Rosyjskiego. Jednocześnie nadal prowadził fabrykę w Zgierzu. W latach 1878 i 1881 kolejne pożary niszczyły zgierskie zakłady. Projektantem nowych budynków był inżynier architekt Ignacy Markiewicz. Fabryka ulegała kolejnym modernizacjom. W latach 1893 - 1894 zakład zelektryfikowano. W 1894 r. zbudowano nową halę, a w roku 1897 zainstalowano nową maszynę parową. Dalsza rozbudowa zakładów związana jest z nowym właścicielem – Towarzystwem Akcyjnym Wyrobów Bawełnianych Lorentza i Krusche. Towarzystwo zarządzało fabryką do 1939 roku. Na przełomie lat 40-tych i 50-tych XX w., po zlikwidowaniu produkcji tkackiej, do budynków przeniesiono produkcję odzieżową z kilku rozproszonych po Zgierzu zakładów. Produkowano tam głównie ubrania męskie. W 1967 r. powstały Zgierskie Zakłady Przemysłu Odzieżowego „ZETA”, które funkcjonowały do połowy lat 90-tych XX w.

🇬🇧 WILHELM FRYDERYK ZACHERT'S FACTORY – CROSSROADS OF 1 MAY STREET AND S. DUBOIS STREET

The factory buildings complex was constructed in 1826 for Wilhelm Fryderyk Zachert – one of the biggest textile manufacturer in Polish Kingdom. Zachert was the pioneer in introduction of new technologies in Zgierz. In 1837 W. F. Zachert installed the first steam machine to propel textile machines and he also built the first water-supply system.

In 1834 Wilhelm Fryderyk Zachert started textile production in Suprasl, which was then located within Tsarist Russia territory. At the same time, he was still running his factory in Zgierz. In 1878 and 1881 numerous fires destroyed production plants in Zgierz. The new buildings were designed by an architect-engineer Ignacy Markiewicz. The factory was constantly modernized. In 1893 - 1894 it was electrified. In 1894 a new workshop was built and in 1897 a new steam machine was installed. The further development was connected with the new factory owner – Joint-Stock Company of Cottonwear by Lorentz and Krusche. The Company managed the factory till 1939. At the turn of the 1940s and 1950s after liquidation of loom production, clothing production from several factories, spread around Zgierz, was moved to this building. Clothing Industrial Plants “ZETA” were founded in 1967 and they worked till the early 1990s.

6

DOM MARCINA WIESE

🇵🇱 Drewniany dom dwufamilijny według rysunku normalnego wybudowano ok 1826 roku na placu przy dawnej ulicy Szczęśliwej 64. Pierwszym właścicielem budynku był Marcin Wiese przybyły wraz z rodziną z miejscowości Schönlanke (Trzcianka) w Wielkim Księstwie Poznańskim. Trzcianka jak wiele innych wielkopolskich miejscowości, z których przybywali osadnicy zgierscy należała do miast o starej tradycji sukienniczej. Rodzina Wiese przybyła do Zgierza w 1821 roku i początkowo mieszkała przy ulicy Długiej. Budynek poddano modernizacji w ostatniej ćwierci XIX w wymieniając, min. stolarkę okienną i drzwiową.

🇬🇧 MARCIN WIESE'S HOUSE - 9, NARUTOWICH STREET

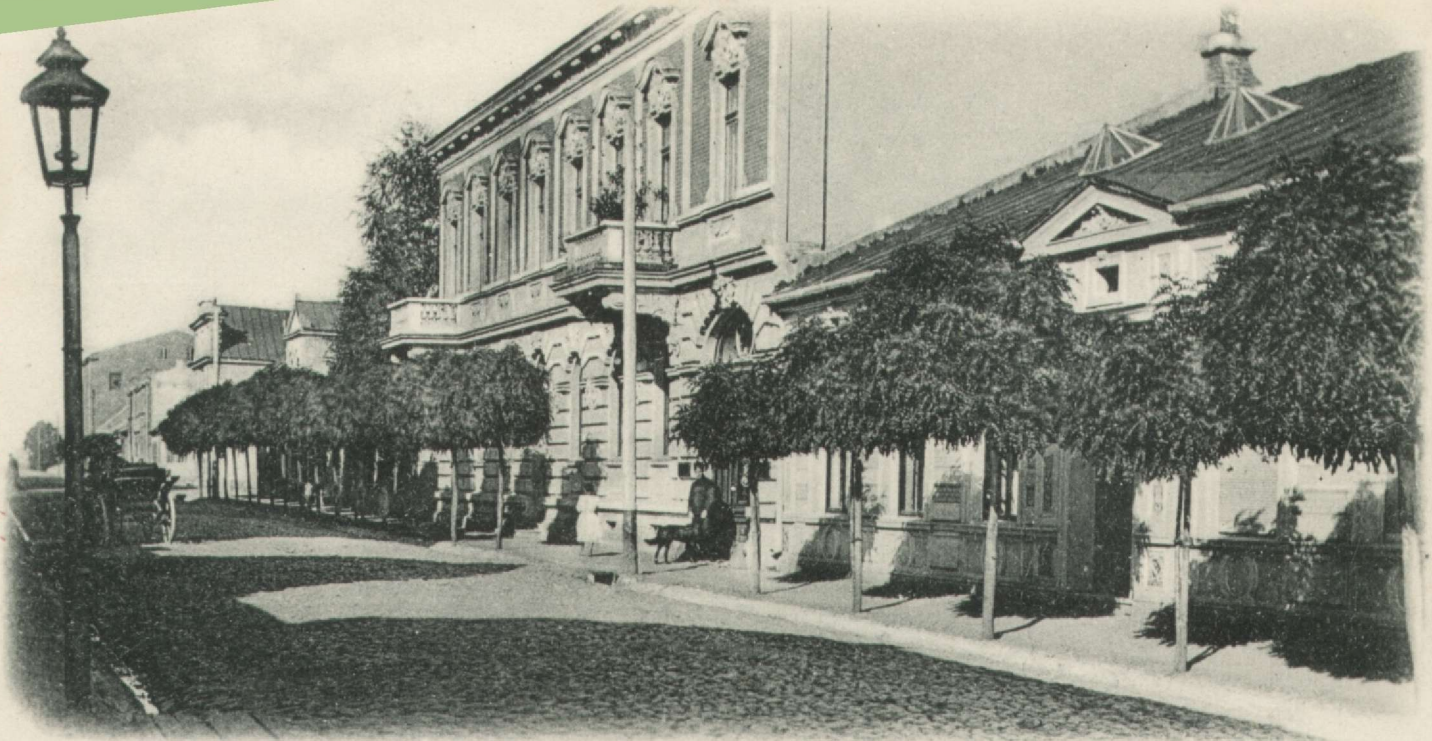
The wooden semi-detached house according to a typical project was built in about 1826 on the plot at former 64, Szczesliwa street. It's first owner was Marcin Wiese who came with his family from Schonlanke (Trzcianka) in Great Kingdom of Poznan. Trzcianka, as well as many other places in this region belonged to the towns with rich cloth traditions and a lot of people arrived in Zgierz from there. The Wiese family came to the town in 1821 and initially lived in Długa street. The house was modernized in the last quarter of the

7

KAMIENICA JULIUSZA HOFFMANA

Fot. B. Wilkoszewski, Łódź

— Pierwszym właścicielem działki był sukiennik Gotlib Fechner, który około 1830 roku wybudował tu drewniany dom. Działkę tę, w roku 1886, na licytacji kupili Juliusz i Albertyna Hoffmanowie, późniejsi właściciele fabryki maszyn i odlewni żelaza. W 1896 r. nowi właściciele gruntu wybudowali tutaj okazałą luksusową kamienicę w stylu neobarokowym.

W budynku oprócz mieszkań właścicieli były lokale do wynajęcia, Mieściła się tu także pierwsza siedziba Towarzystwa Wzajemnego Kredytu. Przed wybuchem wojny budynek należał do Towarzystwa Akcyjnego Juliusza Hoffmanna, a jego administratorem był Hugo Hoffman. Po zakończeniu II wojny światowej budynek stał się własnością komunalną.

🇬🇧 J. HOFFMAN `S TENEMENT - 25, GEN. J.H. DABROWSKI STREET

The first owner of the plot was a draper Gotlib Fechner, who built a wooden house on it in 1830. In 1886, Juliusz and Albertyna Hoffman bought the property on auction. Later, they owned machine plant and iron foundry. In 1896, new land owners built a magnificent luxury tenement in neo-baroque style.

Apart from owners` rooms, there also were premises for rent. The first office of Mutual Credit Society used to be housed there. Before the war, the building belonged to Joint-Stock Company by Juliusz Hoffman and his administrator was Hugo Hoffman. After the World War II the building became council property.

🇵🇱 Klasycystyczny budynek pochodzący z 1828 roku stanowi jeden z najbardziej reprezentacyjnych domów rękodzielniczych w Zgierzu. Bryłę budynku z ryzalitem na osi wieńczy attyka, którą dekorują pełnoplastyczne rzeźby lwów oraz godło cechu postrzygaczy umieszczone w centralnej płycinie. Właścicielem domu był Carl Müller - starszy cechu postrzygaczy.

2 grudnia 1834 r. nieruchomość kupił Piotr Kolubakin (Kolubachin), były podpułkownik wojsk carskich i inspektor lasów rządowych. 1 lutego 1854 r. sprzedał nieruchomość Henrykowi Zypplowi (na dokumencie widnieje podpis – Heinrich Zieppel). Dom był w posiadaniu jego spadkobierców do 1945 r. W okresie międzywojennym mieściła się tu spółka handlowa „Wzlot” – hurtownia artykułów spożywczych i kolonialnych. Po wojnie zrobiono tu skład poniemieckich mebli, następnie dom pełnił rolę kamienicy czynszowej. W 1962 r. budynek został przejęty przez Skarb Państwa jako własność poniemiecka. W 1977 r. wyprowadzono dotychczasowych mieszkańców i przystąpiono do remontu. Od 1 czerwca 1979 r. mieści się tu Muzeum Miasta Zgierza.

🇬🇧 CARL MÜLLER`S OLD HOUSE - 21, GEN. J.H. DABROWSKI STREET

This classicistic building erected in 1828 is one of the most representative craft house in Zgierz. The building is featured by crowning break on the axle. The break ends in attic, and it`s main decoration are lion stone figures and shearers` guild emblem placed in the central panel. it`s owner was Carl Müller, the superior of sheep shearer guild.

On 2 December, 1834 the property was bought by Piotr Kolubakin (Kolubachin), a former lieutenant colonel of tsarist army and a state forests inspector. On 1 February, 1854 the property was sold to Henryk Zyppl (the signature on the document is Heinrich Zieppel). The house belonged to his heirs till 1945. During the interwar period the trading company “Wzlot” - a warehouse of food produce and colonial items, was located there. After the World War II it was used as a storage place for German furniture, then it was turned into a residential building. In 1962 it was taken over by the Treasury as a former German property. In 1977 all the residents were moved out and the renovation started. Since 1 September 1979 the building has been functioning as the Town of Zgierz Museum.

UL. GEN. J. H. DĄBROWSKIEGO 21

■ Murowany dom przy dawnej ulicy Zegrzanki 90 wybudowano w 1825 roku dla sukiennika Gotfryda Wolfa. Budynek powstał według odrębnie sporządzonego projektu architektonicznego, który jednak uwzględniał ogólną formę zgierskich domów rękodzielniczych. Pierwotnie na podwórzu znajdowały się obszerny spichlerz oraz ogród owocowy. W domu zachowały się oryginalne, ozdobne schody z czasów powstania budynku.

Gotfryd Wolf przyjechał do Zgierza w 1824 roku. Początkowo dzierżawił połowę domu rządowego, jednak już po roku wybudował jeden z bardziej okazałych w tym czasie budynków rękodzielniczych w mieście. Gotfryd Wolf należał w I poł. XIX w. do najprężniej działających zgierskich producentów sukna.

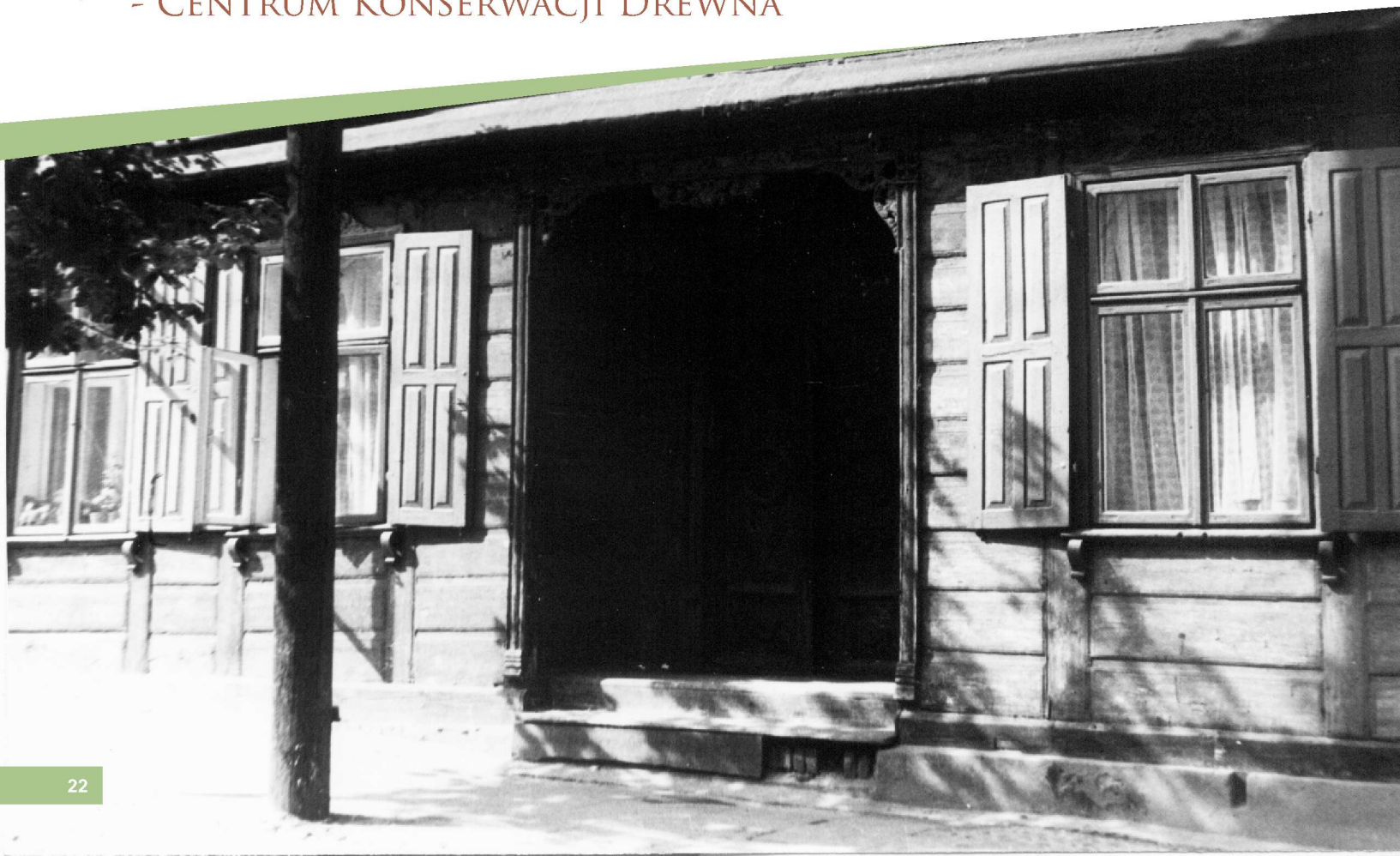
🇬🇧 THE WEAVER'S HOUSE - 4, GEN. J. H. DABROWSKI STREET

The brick building in former Zegrzanka street 90 was constructed in 1825 for the draper Gotfryd Wolf. The building was erected according to specially made architectural project, however, general form of handicraft houses in Zgierz, was taken into consideration. Initially, there was a spacious granary in the yard and also a fruit garden. Inside, original decorative stairs are preserved.

Gotfryd Wolf arrived in Zgierz in 1824. In the beginning, he rented a half of the government house, however, after a year, he built one of the most magnificent handicraft buildings of that time. In the first half of the 19th century Gotfryd Wolf was one of the most successive drape manufacturers.

10

DOM RĘKODZIELNICZY - CENTRUM KONSERWACJI DREWNA

Dom powstał w 1865 roku dla mistrza stolarskiego Juliusza Berendta, według projektu budowniczego powiatu łęczyckiego - Jana Karola Mertschinga. Budynek odpowiada ogólnemu schematowi domów tkaczy z I połowy XIX w. Na tle domów drewnianych wcześniejszego okresu wyróżnia go umieszczenie sieni przelotowej poza osią symetrii, dekoracje snycerskie w stylu neorokokowym oraz nietypowe połączenia narożników ścian zewnętrznych. Budynek poddano rewitalizacji w latach 2009 - 2010.

Pierwszym właścicielem placu przy dawnej ulicy Szczęśliwej 107 był sukiennik Jan Jensch. W 1826 roku złożył on deklarację na budowę domu, jednakże z bliżej nieznanых powodów budynek nie powstał. W 1865 roku deklarację na budowę złożył Gottlieb Hentchel. Odstąpił on jednak to prawo Juliuszowi Berendtowi. W trakcie procesu rewitalizacji, ze względu na bardzo zły stan techniczny, budynek został całkowicie rozebrany, a następnie złożony na nowo. Przy rekonstrukcji odwzorowano elementy zniszczone zachowując jednocześnie partie materiału, których stan techniczny był zadowalający. Jedynym elementem budynku, który poddano konserwacji bez rozbierania był komin.

🇬🇧 HANDICRAFT HOUSE - WOOD MAINTENANCE CENTRE - 6, G. NARUTOWICZ STREET

The building was erected in 1865 for the master of carpentry Juliusz Berendt. It was designed by Jan Karol Mertsching, a builder from Leczyca. Although the building represents general style of a weavers' houses in the first half of XIX century, it has some specific features. An arterial vestibule is located beyond a symmetrical axle. Schnitzer décor is presented in new rococo style. Corner junction of outside walls is also not typical which makes it different from other wooden houses of an earlier period. The building had to undergo revitalization in 2009 - 2010.

The first owner of the square in former 107 Szczesliwa street was a draper Jan Jensch. In 1826 he declared building a house. But for some reasons the building was not erected. On the same site in 1865 Gottlieb Hentchel declared building a house. However, he withdrew it in favour of Juliusz Berendt. During the process of revitalization, taking into account its bad technical condition, the building was totally dismantled and then constructed again. During the reconstruction destroyed elements were made an image. At the same time a part of material in satisfactory technical state was preserved. The chimney was the only part of the building which was restored without being dismantled.

11 DOM TKACZA

🇵🇱 Pierwotnie protokół deklaracyjny na budowę domu na placu pod numerem 65 przy dawnej ulicy Szczęśliwej złożył Mikołaj Różalski, sukiennik przybyły z Neubrück. Wkrótce jednak odstąpił plac sukiennikowi Karolowi Borstowi, protoplaście właścicieli największych zgierskich zakładów włókienniczych. Dom budowany był w dwóch etapach. Pierwotnie jego dach pokryty był gontem. Około 1828 roku w ukończonej połowie budynku zamieszkała rodzina Borstów. Dom przebudowano pod koniec XIX w.

🇬🇧 THE WEAVER'S HOUSE - 7, G. NARUTOWICZ STREET

The draper Mikolaj Rozalski was the first to fill in a building declaration concerning the address 65, Szczesliwa street. He was the one who arrived from Neubruck. However, he retracted soon from the agreement in favor of a draper Karol Borstow, the ancestor of the biggest weaver factory owners in Zgierz. The house was built in two stages. At first, it's roof was covered with shingle. In 1828 the Borstows moved into a completed half of the house. The house was rebuilt at the end of XIX century.

12 DOM MATEUSZA KRAJCEWICZA

🇵🇱 Murowany budynek przy dawnej ulicy Szczęśliwej 111 powstał w 1828 roku według indywidualnego projektu architektonicznego. Jego pierwszym właścicielem był muzyk Mateusz Krajcewicz, który przybył do Zgierza w 1825 roku. Budynek z brukowanym podwórzem wyceniono w katastrze ogniowym na 6000 złotych. Była to dwukrotna cena standardowego, drewnianego domu tkackiego.

Pierwszym właścicielem placu był fabrykant Wilhelm Paul. W 1827 roku, na jego prośbę powstał projekt architektoniczny murowanego, parterowego budynku. Do budowy domu jednak nie doszło. Budynek wybudował tu Mateusz Krajcewicz. Po jego śmierci dom odziedziczył syn, Wojciech, nauczyciel muzyki w instytucie Jana Biskupskiego. Pod koniec lat 30-tych XIX w. Wojciech Krajcewicz wyjechał do Warszawy, by grać tam w orkiestrze Teatru Wielkiego.

🇬🇧 MATEUSZ KRAJCEWICZ'S HOUSE - 14, G. NARUTOWICZ STREET

A brick building at 111 Szczęśliwa street was built in 1828 according to an individual architectural project. It's first owner was a musician Mateusz Krajcewicz who arrived in Zgierz in 1825. The whole building with the cobbled yard was estimated in at 6000 zlotys. It was twice as much as the cost of a usual wooden weaver's house.

The first owner of the plot was Wilhelm Paul, a manufacturer. In 1827, on his request a brick bungalow was designed but it never came into life. Mateusz Krajcewicz built a house on this site. After his death, his son Wojciech, a music teacher at the Institute of John Biskupski, inherited the house. In the late 30's of XIX century Wojciech moved to Warsaw to play in the Great Theatre orchestra.

13 DOM JANA GRAMSA

🇵🇱 Drewniany dom powstał według rysunku normalnego w wersji bez facjtki dla sukiennika Jana Gramsa, przybyłego do Zgierza w 1825 roku. Według listu nadawczego wystawionego przez Komisję Województwa Mazowieckiego budowę domu ukończono w 1829 roku. W II poł. XIX wieku dom zakupiła rodzina Kunkel - sukiennicy z Dąbia. W 1905 roku Kunklowie wybudowali murowaną oficynę w podwórzu powiększoną i rozbudowaną w 1912 i 1932 roku. W oficynie umieszczono krosna mechaniczne do produkcji sukna. Niezależnie od tego, w domu frontowym do II wojny światowej używano również ręcznych krosien tkackich.

🇬🇧 JAN GRAM'S HOUSE - 27, NARUTOWICH STREET

The wooden house was constructed according to a typical project without an attic for a draper Jan Grams, who arrived in Zgierz in 1825. According to the land card, signed by Mazowiecki Region Commission, the building was completed in 1829. In the second part of the XIX century the house was bought by the Kunkels – drapers from Dab. In 1905 they built a brick annex in the yard, which was enlarged and developed in 1912 and 1923. Mechanical looms for cloth production were placed in the annex. However, some manual looms were also used in the front house till the World War II.

14 DOM TKACZA

- Dom wybudował około 1826 roku sukiennik Jan Konrad, który przybył do Zgierza w 1825 r. z Miłosławia. Budynek powstał według tzw. rysunku normalnego w wersji domu dwufamilijnego z facjatą, czyli jednego z trzech standardowych projektów domów rękodzielniczych, zatwierdzonych przez Prezesa Komisji Województwa Mazowieckiego Rajmunda Rembalińskiego. Dom pierwotnie pokryty był dachówką karpówką. Zachowały się oryginalne drzwi frontowe.

Pierwotnie plac, przy dawnej ulicy Szczęśliwej pod numerem 54, został nadany sukiennikowi Andrzejowi Ponto. Z powodu niewypełnienia przez niego deklaracji wybudowania budynku, został on uznany za opuszczony i przekazany Janowi Konradowi w sierpniu 1825 roku.

🇬🇧 THE WEAVER'S HOUSE - 29, G. NARUTOWICZ STREET

Jan Konrad, a draper who arrived in Zgierz from Miloslaw in 1825, built this house in 1826. The house was erected according to a usual design for a semi-detached house with a garret, which was one of three typical designs concerning hand-made houses, accepted by Rajmund Rembaliński, a Chairman of Mazowieck Provincial Commission. Originally the roof was covered with tiles. Original front door is preserved.

The plot at 54, Szczesliwa street at first was given to a draper Andrzej Porto. However, he failed to fill in a building declaration so the house was announced to be deserted and handed over to Jan Konrad in 1825.

15

DAWNA SZKOŁA ELEMENTARNA

 Budowa domu szkolnego zaplanowana została przez prezesa Komisji Województwa Mazowieckiego Rajmunda Rembielińskiego w 1827 roku. Kosztorys wraz z rysunkami sporządzony został 28 października 1827 r. przez ówczesnego budowniczego obwodu łęczyckiego - Wilhelma Krzysztofa Dürringa. Plac pod budowę szkoły nabyto dopiero 8 marca 1832 r. Protokół rewizyjno-odbiorczy ukończonej budowy szkoły nosi datę 10 marca 1834 r.

W tym więc roku dwie klasy, a w zasadzie szkoły - katolicka i ewangelicka znalazły się pod jednym dachem. Były to klasy koedukacyjne. Budynek szkolny, pierwszy w dzisiejszym okręgu łódzkim, składał się z trzech izb lekcyjnych i pomieszczenia dla dwóch nauczycieli. Szkoła nie miała żadnych zabudowań gospodarczych. 2 grudnia 1839 r. w tym samym budynku uruchomiona została Szkoła Rzemieślniczo-Niedzielnia w Zgierzu. Uczęszczali do niej obowiązkowo chłopcy uczący się zawodu. W roku 1854 rozpoczęto remont, który zakończono w 1863 r. Od 1872 r. w budynku mieściła się tylko szkoła katolicka. W okresie międzywojennym w budynku, przy ówczesnej ul. 3 Maja (dawnej Strykowskiej), mieściła się Publiczna Szkoła Powszechna nr 6, która przeznaczona była dla dzieci żydowskich. Po drugiej wojnie światowej (do 1946 r.) z budynków szkolnych korzystało Liceum Pedagogiczne. Później mieściła się tu Szkoła Specjalna nr 9 (do 1966 r.). W kolejnych latach budynek zajmowała hurtownia handlowa. Obecnym użytkownikiem jest Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszaniowej.

OLD ELEMENTARY SCHOOL - 20, 3 MAY STREET

The building of school was planned by Rajmond Rembielinski, a Chairman of Mazowieck Provincial Commission in 1827. Cost calculation and design were prepared by Wilhelm Krzysztof Dürring a builder from Leczyca region on October 28, 1827. The site, where the school was supposed to be built was acquired only on March 8, 1832. The final inspection record on completing school building dates back to March 10, 1834.

That year two classes which formed the school - catholic and protestant came into being and found themselves under the same roof. They were co-educational classes. The school building as the first in present-day province of Lodz consisted of three classrooms and included the room for two teachers. The school didn't have any outbuildings. On December 2, 1839 an Artisan Sunday school of Zgierz was started in that building. For boys learning the trade, attendance to school was obligatory. From 1854 to 1863 the school was being redecorated. Since 1872 the school housed only Roman-Catholic school. During inter-war period the school building was situated at 3 May Street (former Strykowska Street) and it was occupied by General Public School No 6. Only Jewish children could attend that school. After World War II (till 1946) the building was used by Pedagogical High School. Later, up to 1966 it housed Special School No 9. During the following years the building belonged to a wholesale company. At present it's user is Local Administration for Housekeeping.

- ▣ Dom został wybudowany około 1830 r. przez młynarza Gotfryda Filipa, na działce pierwotnie mieszczącej się przy ulicy gen. J. H. Dąbrowskiego 9 (dawna ulica Zegrzańska). Kolejnym właścicielem był jego syn Karol Stanisław, który w 1862 roku oddał nieruchomość w zastaw na 20 lat A. Kuńskiemu. Na przełomie XIX i XX wieku mieściła się w nim siedziba pierwszej chrześcijańskiej ochronki. Budynek został przeniesiony na obecną miejscę w 2010 r.

🇬🇧 **HANDICRAFT HOUSE**
 - THE TOURIST HOUSE
 - 5, G. NARUTOWICZ STREET

The house was built in 1830 by a miller Gotfryd Filip on the plot situated at 9 gen. Dabrowski street (former Zegrzanska Str.). It's next owner was his son Karol Stanislaw. In 1862 he left it as a pledge to A. Kunki for 20 years. At the turn of the XIX and XX centuries the building housed the first Christian Orphanage. The building was relocated to the present place in 2010.

17 DOM RĘKODZIELNICZY - SIEDZIBA WYDZIAŁU POZYSKIWANIA I ZARZĄDZANIA ŚRODKAMI POMOCOWYMI, DOM TKACZA - HOSTEL

🇵🇱 **Siedziba Wydziału Pozyskiwania i Zarządzania Środkami Pomocowymi (budynek frontowy).** Dom na działce mieszczącej się przy dawnej ulicy Zegrzańskiej 168 (obecnie ul. gen. H. Dąbrowskiego 7) budował etapami od 1826 r. stolarz Tomasz Tymiński. Do 1856 roku prowadził tu zakład stolarski i mieszkał ze swoją liczną rodziną. Budynek został przeniesiony na obecną miejscę w 2010 roku.

Hostel (budynek w podwórzu). Dom został wybudowany na działce mieszczącej się przy dawnej ulicy Zakręt 234 (obecnie S. Dubois 7) przez sukiennika Michała Radzikowskiego, przybyłego do Zgierza na początku lat 20-tych XIX wieku.

🇬🇧 **HANDICRAFT HOUSE – PREMISES OF THE DEPARTMENT OF OBTAINING AND MANAGING OF USEFUL RESOURCES, THE WEAVER`S HOUSE - A HOSTEL - 1, PR. SZ. REMBOWSKI STREET**

Premises of The Department of Obtaining and Managing of Useful Resources (front building). The house situated on the plot at 168 Zegrzanska street (at present gen. H. Dabrowski street) was built by a carpenter Tomasz Tyminski in a few stages since 1826. Till 1856 he used the house as a carpenter workshop and a living place for his big family. The house was moved to it`s present place in 2010.

Hostel (building in the backyard). The house was built on the plot located at former 234 Zakret street (at present 7, S. Dubois Street) by a draper Michal Radzikowski, who arrived in Zgierz in the early 20's of XIX century.

JATKI PIEKARNICZO-RZEŹNICZE NA NOWYM MIEŚCIE

 Jatki piekarniczo-rzeźnicze na Nowym Mieście w Zgierzu wybudowano w latach 1827 - 1828, na placu przy zbiegu ulic 1 Maja i ks. Rembowskiego (dawniej Wysoka i Średnia). Autorem projektu był Bonifacy Witkowski - adiunkt budowniczy Komisji Województwa Mazowieckiego. Obiekt wznosił zgierzanin Jan Nakielski. Dwa skrzydła budynku złożone pod kątem prostym otwierały się arkadami do ulic ks. Rembowskiego i 1 Maja. Unikalna, monumentalna bryła zgierskiego obiektu handlowego stała się wzorem dla jatek wzniesionych przy rynku Nowego Miasta w Łodzi. Jatki piekarniczo-rzeźnicze na Nowym Mieście w Zgierzu funkcjonowały do lat 60-tych XIX wieku.

BUTCHER`S AND BAKER`S SHOPS IN NEW TOWN - CROSSROADS OF 1 MAY AND PR. SZ. REMBOWSKI STREETS

Butcher`s and baker`s shops in New Town of Zgierz were built in 1827 - 1828 on the plot near 1 May and pr. Rembowski streets (former Wysoka and Srednia Street). The author of the project was Bonifacy Witkowski – a construction lecturer of Mazowieck Province Comission. The object was erected by Jan Nakielski, an inhabitant of Zgierz. The two wings of the building were constructed endways so their arcades could open facing 1 May and pr. Rembowski streets. A unique and colossal shape of a trading house in Zgierz was a vivid example for building butcher`s shops at the market of the New Town in Lodz. Butcher`s and baker`s shops in New Town in Zgierz functioned until the 60`s of XIX century.

Wizualizacja opracowana przez Fundację Ochrony Mebli Zabytkowych oraz Dziedzictwa Kultury w Polsce D.O.M.

🇵🇱 Drewniany dom zbudowano według standardowego rysunku normalnego przy dawnej ulicy Szczęśliwej 22 dla sukiennika Jana Henke. Przybył on do Zgierza w 1822 roku z miasta Obrzycko w Wielkim Księstwie Poznańskim. W protokole deklaracyjnym z grudnia 1825 roku Jan Henke zadeklarował wybudowanie domu o wymiarach 32 na 20 łokci, na podmurowaniu krytego dachówką. Do produkcji sukna miały mu służyć dwa warsztaty tkackie, maszyna do przędzenia oraz maszyna do gręplowania, przy których miało pracować sześciu czeladników. W styczniu 1826 roku protokół zatwierdził Prezes Komisji Województwa Mazowieckiego Rajmund Rembieliński.

🇬🇧 JAN HANKE'S HOUSE - 28, NARUTOWICH STREET

This wooden house was built according to a typical project at former 22, Szczesliwa street for a draper Jan Henke. He came to Zgierz in 1822 from the town of Obrzycko in Great Kingdom of Poznan. In the official report from December 1825 Jan Henke declared construction of the house sized 32x20 ells on the tiled embasement. To manufacture cloth he used two weaver machines, a spinning and carding machines operated by six journeymen. In January 1826 the report was approved by the Chairman of Mazowiecki Region Commission Rajmond Rembielinski.

20 INSTYTUT WYŻSZY MĘSKI JANA BISKUPSKIEGO

 Pierwszymi właścicielami budynku byli Wiktoria z Trzeszkiewiczów Poleska oraz Jan Poleski. W 1827 roku Polescy sprzedali posiadaną nieruchomość Piotrowi Isajewowi - rosyjskiemu kupcowi, którego do Zgierza przyciągnął potencjał produkcyjny i handlowy „stolicy sukienictwa”. Prócz murowanego budynku frontowego w skład nieruchomości wchodziły: drewniany budynek mieszkalny, sucha łaźnia oraz ogród owocowy. W 1835 roku nieruchomość kupił Jan Biskupski. Przez następne dziesięciolecia budynek mieścił prestiżową czteroklasową szkołę średnią Instytutu Wyższego Męskiego. W budynku zachowała się oryginalna klatka schodowa i drzwi wejściowe w elewacji ogrodowej.

Pierwszymi właścicielami budynku byli Wiktoria z Trzeszkiewiczów Poleska oraz Jan Poleski. W 1827 roku Polescy sprzedali posiadaną nieruchomość Piotrowi Isajewowi - rosyjskiemu kupcowi, którego do Zgierza przyciągnął potencjał produkcyjny i handlowy „stolicy sukienictwa”. Prócz murowanego budynku frontowego w skład nieruchomości wchodziły: drewniany budynek mieszkalny, sucha łaźnia oraz ogród owocowy. W 1835 roku nieruchomość kupił Jan Biskupski. Przez następne dziesięciolecia budynek mieścił prestiżową czteroklasową szkołę średnią Instytutu Wyższego Męskiego. W budynku zachowała się oryginalna klatka schodowa i drzwi wejściowe w elewacji ogrodowej.

JAN BISKUPSKI INSTITUTE FOR MEN - 19, DŁUGA STREET

The first owners of the house were Wiktoria Trzeszkiewicz and Jan Poleski. In 1827 the Poleskis sold their property to Piotr Isajew – a Russian merchant who was attracted to Zgierz by industrial and trade potential of the “drapery capital”. Besides the front brick building, the whole real estate included: a wooden dwelling-house, a sauna and an orchard. In 1835 Jan Biskupski bought the whole real estate. During the following decades the building housed prestigious four-class secondary school of the Institute for Men. The distinctive features of the house are well-preserved flight of stairs and entrance door of a garden façade.

Jan Biskupski school was known for its high level of teaching. And no wonder that the school was attended not only by male inhabitants of Zgierz but also by the sons of the richest people from the whole region. Many subjects were taught there, among them Polish, German, French and Music. Warsaw press published the names of students who were awarded for the best achievements at school. At the same time here existed a school for girls run by Jan Biskupski's wife, Antonina.

21 DOM HIERONIMA VOGTA

🇵🇱 Murowany dom przy dawnej ulicy Szczęśliwej 63 wybudowano dla przybyłego do Zgierza w 1825 roku mechanika Hieronima Vogta. Dom i budynki pomocnicze w podwórzu powstały w latach 1826-1828. Hieronim Vogt uruchomił manufakturę produkującą warsztaty tkackie i inne maszyny. Manufaktura zatrudniała ponad 30 osób. Budynek frontowy pierwotnie pokryty był dachówką karpiówką. W czasie remontu w latach 60-tych XX wieku elewacje pozbawiono wszystkich detali architektonicznych.

🇬🇧 HIERONIM VOGT'S HOUSE - 11, NARUTOWICH STREET

The brick house at former 63, Szczesliwa street was built for a mechanic Hieronim Vogt, who came to Zgierz in 1825. The house and the attached buildings in the yard were constructed in 1826 – 1828. Hieronim Vogt started manufacturing weaver and other machines and he employed over 30 people. The front building was initially tiled. During it's renovation in the 60's of the XX century the elevation lost all it's architectural details.

 Kamienica przy ul. Długiej 16 została wybudowana około 1830 roku dla kupca Antoniego Rembiewskiego, na działce należącej do jego teścia Bogumiła Cichockiego. Na parterze budynku pierwotnie mieścił się sklep z ekskluzywnymi towarami winno korzennymi. Specyficzna dekoracja elewacji, w formie pseudoarkad, charakteryzuje zgierskie budowle reprezentacyjne wznoszone w latach dwudziestych XIX wieku.

 JAKUB ZACHE'S HOUSE
 - 23, GEN. J.H.DABROWSKI STREET

The tenement house at 16 Długa street was built in 1830 for a merchant Antoni Rembiewski on the plot which belonged to his father-in-law Bogumil Cichocki. On the ground floor there was a shop with exclusive wine and spicy articles. Specific decoration of the façade in shape of pseudo arcades characterizes representative buildings in Zgierz erected in the 20's of XIX century.

23 DOM JÓZEFA PERSCHELA

🇵🇱 Murowany budynek według indywidualnego projektu architektonicznego zbudowano w 1829 roku dla postrzygacza Józefa Perschel, na placu pod dawnym numerem 61 przy ulicy Szczęśliwej. Postrzygacze należeli do elity zawodów włókienniczych. Przedmiotem ich rzemiosła było wykańczanie tkaniny poprzez precyzyjne strzyżenie specjalnymi bardzo ostrymi nożycami, wystających ponad powierzchnię sukna włosów oraz inne czynności wykończeniowe, jak prasowanie czy czyszczenie. Dom Józefa Perschela należał do najbardziej okazałych zgierskich domów rękodzielniczych i jest dobrym przykładem architektury w stylu biedermeier. Pierwotnie w podwórzu znajdował się obszerny drewniany magazyn, studnia oraz ogród owocowo-warzywny.

JOSEPH PERSCHEL'S HOUSE - 15, NARUTOWICH STREET

The brick house was constructed in 1829 according to an individual architectural project for a shearer Jozef Perschel on the plot at former 61, Szczesliwa street. Shearers used to belong to the textile trades elite. They finished fabric cutting thoroughly all protrusions with very sharp scissors or did other finishing things such as ironing or cleaning. Josef Perschel's house was one of the most impressive handicraft buildings in Zgierz and it's a good example of architecture in biedermeier style. Initially, there used to be a spacious wooden storehouse, a well and a fruit-and-vegetable garden in the yard.

 Ogród Publiczny Spacerowy w Zgierzu powstał w 1826 roku. Prace regulacyjne przy parku prowadził ogrodnik Jan Orzechowski. Pierwotnie Ogród Publiczny Spacerowy podzielony był na dwie części: spacerową oraz widokową. Część spacerowa, znajdująca się między ulicami Łęczycką i Piątkowską, ukształtowana była na wzór francuskich ogrodów z klombami i szpalerami. W 1827 roku w części „francuskiej” wybudowano altanę z kopułą wspartą na kolumnach. Część widokowa parku, wzorowana na ogrodach angielskich, zajmowała powierzchnię od ulicy Piątkowskiej do stawu. Park obsadzono krzewami ozdobnymi i owocowymi oraz drzewami. Publiczny Ogród Spacerowy otoczony był barierami z bramami, które pomalowane były na tzw. „kolor narodowy” (biało-czerwony), a także na zielony i stalowy.

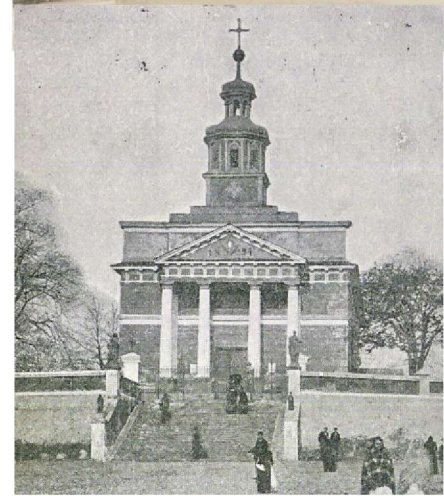
TOWN PARK - PIĄTKOWSKA STREET

Public Walking Gardens in Zgierz came into being in 1826. Control works in the park were conducted by a gardener Jan Orzechowski. Initially the park was divided into two parts: a walking and scenic parts. The walking part, which was situated between Leczycka and Piątkowska str. and looked like French garden with flower beds and hedges. An arbour with the dome resting on columns was built in “French” part in 1827. The scenic part of the garden resembled English gardens and took up the area from Piątkowska Street to the pond. The Public Walking Gardens were surrounded by barriers and gates which were painted in national colours (red and white) as well as green and silver.

Świątynia stanęła w tym miejscu prawdopodobnie przed 1231 rokiem. Pierwsza przebudowa obiektu miała miejsce na przełomie XIV w i XV w. Pezbitorium, zakrystię i skarbiec podbudowano wówczas z cegły. Nawa główna oraz kaplica św. Anny pozostały drewniane. W momencie tworzenia w Zgierzu osady tkackiej stan świątyni był fatalny. Ówczesny proboszcz, ks. Józef Joachim Goldtmann podjął starania o natychmiastowy remont lub wybudowanie nowej fary. Nową świątynię wybudował Jan Lebelt na podstawie projektu Chrystiana Piotra Aignera. Powstał jednonawowy kościół utrzymany w duchu rzymskiego antyku. Przed głównym wejściem znajdował się portyk z czterema kolumnami zwieńczony niewielką attyką. Konsekracja fary odbyła się 14 października 1827 roku. W 1910 roku uzyskano zgodę na budowę nowego kościoła. Prace przerwał wybuch I wojny światowej. Nowy, neogotycki trzynawowy kościół został konsekrowany 13 lipca 1930 r.

ST. KATARZYNA ALEKSANDRYJSKA CHURCH - 11/13, JAN PAWEŁ II SQUARE

The first temple was probably built on this site before 1231. The first rebuilding took place at on the turn of XIV and XV centuries. The chancel, sacristy and treasury were reinforced with bricks. The nave and St. Anna Chapel remained wooden. During the years of the first drapery settlements in Zgierz the church was in poor condition. The then rector pr. Jozef Joachim Goldtmann took steps to redecorate the old or build a new parish church. Jan Lebelt built a new temple which was based on Chrystian Piotr Aigner's design. They constructed a new one-nave church in antique roman style. A porch with four columns and a small attic above was situated in front of the main entrance. The consecration of the church was held on October 14, 1827. In April or May 1910 the parish gained a permission to build a new church. Construction works were interrupted by World War I outbreak. A new three-nave church in gothic style was consecrated only on 13 July, 1930.

26 KOLEGIUM NAUCZYCIELSKIE

Na początku 1919 roku powołano w Zgierzu szkołę kształcącą nauczycieli szkół powszechnych pod nazwą Państwowe Seminarium Nauczycielskie Żeńskie. W 1922 roku rozpoczęto budowę gmachów szkolnych, internatu i domu dla nauczycieli według projektu łódzkiego architekta Adolfa Goldberga. Powstał kompleks budynków o charakterze architektury rezydencjonalnej, formą nawiązujący do założeń pałacowych epoki baroku. Funkcjonalne wnętrza o wysokim standardzie oferowały doskonałe warunki do nauki. Zespół budynków seminaryjnych wraz z przyległym parkiem i ogrodem owocowym był zaliczany do wzorcowych placówek edukacyjnych w odrodzonej Rzeczypospolitej. Wysoki poziom seminarium zawdzięczało organizatorce i pierwszej dyrektor dr Stefani Kuropatwińskiej, która była też inicjatorką nadania szkole imienia Stefana Żeromskiego.

2 lutego 1919 r. zorganizowane zostało w Zgierzu Żeńskie Seminarium Nauczycielskie. Przełożoną sezostała dr Stefania Kuropatwińska. Władze miejskie Zgierza wydzieliły bezpłatnie obszar gruntów własnych, o powierzchni około 8 ha, pod budowę budynków szkoły i internatu oraz 2 ha oddzielone torami kolejowymi na potrzeby gospodarcze. W 1920 roku podjęto działania związane z budową szkoły. Głównym projektantem był inż. architekt Adolf Goldberg. W dwa lata później położono fundamenty. Internat został oddany do użytku w 1925 r. Nauka w nowym gmachu seminarium rozpoczęła się w 1927 r. W części wschodniej budynku mieściło się Seminarium Nauczycielskie, a w zachodniej Szkoła Ćwiczeń. W 1929 szkole nadano imię Stefana Żeromskiego, a w 1936 odsłonięto pomnik pisarza, projektu Aleksandra Żurakowskiego. W 1937 r. zaczęło działać trzyletnie Żeńskie Liceum Pedagogiczne. We wrześniu 1939 r. Niemcy zajęli budynki liceum, przeznaczając je na obóz jeniecki oraz szpital wojskowy. Usunięte zostało także popiersie S. Żeromskiego (cokół granitowy pozostał na miejscu). Popiersie przetrwało wojnę i jego ponowne odsłonięcie odbyło się 26 września 1948 r. 30 stycznia 1945 r.

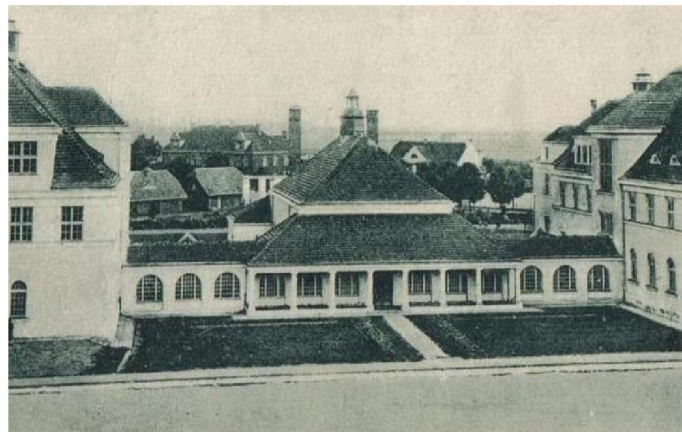

budynek przejęty został przez wojsko radzieckie. Dopiero po kilku miesiącach do budynków wróciła młodzież szkolna. W roku szkolnym 1957/58 zaprzestano rekrutacji do klas pierwszych w związku z planowaną likwidacją liceum. Jednocześnie utworzono Studium Nauczycielskie dla absolwentów szkoły średniej ogólnokształcącej. W roku 1961 ostatni absolwenci Liceum Pedagogicznego opuszczali tę szkołę razem z pierwszymi absolwentami Studium Nauczycielskiego. W roku akademickim 1971/72 studium przekształciło się w trzyletnie Wyższe Studium Nauczycielskie Uniwersytetu Łódzkiego w Zgierzu. Po kolejnych, licznych przekształceniach, w 1984 roku ponownie uruchomiono dwuletnie Studium Nauczycielskie. W roku akademickim 1991/92 (był to jednocześnie ostatni rok istnienia SN) rozpoczęto nabór do powstającego trzyletniego Kolegium Nauczycielskiego, które istnieje do dziś.

🇬🇧 TEACHER'S COLLEGE - 46, 3 MAY STREET

At the beginning of 1919 a new school, preparing elementary schools teachers came into being. It was a State Teacher's Seminary for Women. In 1922 they started constructing school buildings, a dormitory and a house for teachers according to the project, prepared by Lodz architect Adolf Goldberg. A complex of residential buildings was erected. It resembled a palace style of baroque epoch. Functional interior of high standard ensured perfect conditions for studying. A complex of seminary buildings with the nearby park and the orchard was considered to be an exemplary educational institution in the reborn Republic of Poland. Thanks to it's organizer and first head teacher dr. Stefania Kuropatwinska, the seminary ensured high level of teaching. She was also a prime mover to name the school after Stefan Żeromski.

The first Teachers' Seminary for Women was founded in Zgierz on February 2, 1919. It's principal was dr. Stefania Kuropatwinska. Local authorities of Zgierz made it possible for the school to use the area of 8 ha and construct a school building and a dormitory. 2 ha behind the railway were supposed to be used for practical needs. In 1920 they took steps connected with building a new school. The designer was an architect engineer Adolf Goldberg. After two years a foundation was completed. In 1925 the dormitory was ready for use. The process of studying in a new building started in 1927. The eastern part of the building housed the Teacher's Seminary, the western one was occupied by the School of Exercise. In 1929 the school was named after Stefan Żeromski and in 1936 the writer's monument was unveiled on the premises. The author of the project was Aleksander Żurkowski. In 1937 three-year High School of Pedagogy came into being. In 1939 the Germans took up the building of High School, and used it as a prisoner camp and field hospital. The bust of the monument to the writer was removed (marble pedestal remained in it's place). The bust survived the war and for the second time it was unveiled on September 26, 1948. On January 1945 the building was occupied by Soviet troops. Only after several months students returned to school. School year of 1957/1958 was the last year of enrollment to the first forms in connection with High School liquidation. At the same time they founded a Teachers' Training College for High School leavers. In 1961 the last graduates of High School of Pedagogy together with the first graduates of Teachers' Training College left both schools.

In the academic year of 1971/1972 the college changed into three-year Pedagogical College of the University of Lodz in Zgierz. After the following several transformations in 1981 two-year Teachers' Training School was opened again. The academic year of 1991/1992 was it's last year. The three-year Teachers' Training College was coming into being and exists until now.

27 ŁAŹNIA MIEJSKA

🇵🇱 Budowę łaźni Miejskiej rozpoczęto 15 maja 1927 roku, a ukończono 1 lutego 1929 roku. Miasto zaciągnęło kredyt, przeznaczony na inwestycje komunalne w amerykańskim Towarzystwie Bankowym „Ulen” i pod jego nadzorem wybudowało obiekt. Budynek zaprojektowali architekci Władysław Horodecki oraz Feliks Michalski. Jak na owe czasy był to obiekt na wskroś nowoczesny i wielofunkcyjny. W budynku mieściła się druga w Polsce kryta pływalnia, która działa do dziś. Znajdowało się tu 16 wani, łaźnia parowa - rosyjska, łaźnia sucha - rzymska, gabinety do masażu, 11 kabin natryskowych, sala natryskowa dla dzieci szkolnych, urządzenia do kąpieli słonecznych oraz pralnia

🇬🇧 TOWN BATHS - 24, LECZYCKA STREET

The construction of the Town Baths started on May 15, 1927 and it was completed on February 1, 1929. Town authorities incurred a credit for municipal investments from American “Ulen” Bank Association and under their supervision the object was completed. The building was designed by Władysław Horodecki and Feliks Michalski. It was a pretty modern and multifunctional building for those times. It housed the second in Poland indoor swimming-pool which works till nowadays. There also were 16 baths, steam Russian baths, dry Rome baths, massage rooms, 11 shower cubicles, a shower hall for schoolchildren, sunbathing facilities and a laundry.

W latach 1824 - 1827, w części rynku przylegającej do kościoła, wybudowano ratusz o formie typowej dla siedzib władz miejskich projektowanych przez Hilarego Szpilowskiego w województwie mazowieckim. W 1827 roku na wieży ratusza umieszczono zegar wykonany w Warszawie przez Gaspara Kruczkowskiego. Do budynku od strony zachodniej przylegały jatki piekarniczo-rzeźnicze. W 1846 r. rozpoczęto budowę nowego, piętrowego ratusza. Jedenastoosiowy budynek wybudowano za 11 311,82 rubli. Ratusz zamykał ós urbanistyczną ówczesnego Zgierza - ulicę Długą. Budynek ten dotrwał bez większych zmian do roku 1939. W czasie okupacji hitlerowskiej obiekt został pozbawiony historycznej, reprezentacyjnej formy. Dobudowano wówczas dwa skrzydła oraz zmieniono kształt dachów. Dobudowano też balkon pod zegarem i podtrzymujące go filary. Trzy dni po wejściu Armii Czerwonej ratusz spłonął, najprawdopodobniej wskutek podpalenia. Odbudowano go w 1948 roku, a w latach 60-tych XX w. dokonano kolejnej przebudowy. Nadaną wówczas formę architektoniczną ratusz ma do dziś.

TOWN HALL - 16, JAN PAWEŁ II SQUARE

In 1824 - 1827 the Town Hall was built in the part of the market near the church. It was designed by Hilary Szpilowski and built in the shape typical for local authorities head offices in Mazowieck Province. In 1827 a clock, made by Gaspar Kruczkowski in Warsaw, was placed on the Town Hall Tower. Butcher's and baker's shops were situated close to the western walls of the Town Hall. Building of a new, one-storey Town Hall started in 1846. Eleven-axis construction cost 11 311,82 rubles. Długa Street was the axis of town planning in Zgierz in those times and the Town Hall closed it. The building did not undergo any changes until 1939. During German occupation the object was deprived of its historical and representative form. Then, two wings were added to the building and the roof shape was changed. The pillared balcony was built under the clock. Three days after Soviet Army entered the town, the Hall burnt down. It was probably set on fire. The Town Hall was rebuilt in 1948 and in the 60's of XX century the next changes were introduced. Since then it has had the same architectural shape.

🇵🇱 Kamienicę wybudowano około 1830 roku dla rodziny Samuela Grzegorzewskiego - prezydenta miasta, niezwykle zasłużonego dla organizacji osady fabrycznej w Zgierzu. Budynek wyceniony przez architekta obwodu łęczyckiego Ludwika Bethiera na 40 tysięcy złotych mieścił 11 pokoi, dwie kuchnie oraz sklepy na parterze. W latach 30-tych piętro wynajmowano Deputacji Kwaternianej i prywatnym najemcom. W kamienicy zachowały się oryginalne schody oraz drzwi w elewacji ogrodowej.

🇬🇧 **MAYOR, SAMUEL
GRZEGORZEWSKI'S HOUSE**
- 18, JAN PAWEŁ II SQUARE

The tenement house was built in 1830 for Samuel Grzegorzewski's family – the town president who enjoyed the great respect for the development of factory settlement in Zgierz. The house was estimated by Ludwik Bethier, an architect of Leczyca district, at 40 000 zł. It consisted of 11 rooms, 2 kitchens and shops downstairs. In the 30's the first floor was rented by Housing Management and private lodgers. Original doors and stairs are preserved in the house.

MIASTO
TKACZY

